

вин або вичікування, коли цю проблему вирішать першими інші країни, може призвести до відставання України в загальносвітових процесах розвитку інформаційних систем та засобів їх контролю.

Література

1. Андреев В.В., Пак П.Н., Хорст В.П. Расследование преступлений в сфере компьютерной информации. – М.: Юрлитинформ, 2001. – 150 с.
2. Митний кодекс України від 11 липня 2002 року № 92-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 38-39. – Ст. 288.
3. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.
4. Про митне оформлення інформацій, що передається по мережам «Інтернет»: Лист Федеральної митної служби РФ від 17.03.2006 р. № 15-14 /8524 // Митна газ. – 2006. – № 7. – С. 7.
5. Спиридонов В. Украинская индустрия ПО: достижения, проблемы, перспективы // <http://www.bezpeka.com>.

УДК 351.82:346

О.П. Рябченко

ДЖЕРЕЛА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН

Як і держава в цілому, сфера господарської діяльності зазнає системних трансформацій, що, у свою чергу, обумовлює зміну змісту і характеру правового регулювання. Так, перетворення відносин власності відбувається поряд із змінами у державному управлінні в напрямі його наближення до потреб населення, поступового розвитку публічно-сервісної діяльності державних установ, розвитком інституту адміністративного договору та необхідністю його поширення задля врегулювання певних сфер управлінської діяльності.

Раніше проведені автором дослідження [1] дозволили виділити чотири групи відносин у сфері господарювання, які можуть бути предметом адміністративно-правового регулювання: 1) пов'язані з упорядкуванням господарської діяльності з метою забезпечення прав і інтересів громадян: реєстрація, ліцензування, патентування, стандартизація, сертифікація; 2) пов'язані із захистом прав усіх суб'єктів права власності й господарювання, соціальною спрямованістю економіки: квотування, державне регулювання цін і тарифів, застосування нормативів і лімітів, антимонопольне регулювання; 3) у сфері контрольної діяльності; 4) у сфері адміністративної юрисдикції.

На підставі цієї систематизації можна виділити напрями адміністративно-правового регулювання відносин у сфері господарської діяльності: 1) стратегічний напрям; 2) впорядкування відносин власності шляхом антимонопольного регулювання, закріплення статусу суб'єктів державної власності (наприклад, казенні підприємства); 3) визначення статусу кожного державного органу в процесі керівництва економікою; 4) регулювання зовнішньоекономічних відносин;

5) визначення підстав та меж використання адміністративно-правових засобів державного впливу у сфері економіки.

Відповідно до кожного напрямку адміністративно-правового регулювання, згруповані джерела адміністративно-правового регулювання господарських відносин.

У встановленні основ правового регулювання державного управління вирішальне значення має Конституція України. Вона задає управлінським відносинам цільову спрямованість [2, с. 142]. Тому Конституція України займає окреме місце в системі джерел адміністративно-правового регулювання, зокрема господарських відносин.

Серед конституційних норм до джерел адміністративно-правового регулювання слід віднести норми ст.ст. 13, 41, 42, 48; п.п. 3, 6, 14 ст. 85; п.п. 5, 7, 8, 9 ст. 92; п.п. 1-3 ст. 106; п.п. 1, 3, 4, 5, 8 ст. 116; п.п. 3, 6 ст. 119; п.п. 3, 5, 6 ст. 138; ст. 143 [3]. Вони закріплюють такі базові положення подальшого розвитку господарських відносин ринкового характеру.

Першим напрямом адміністративно-правового регулювання визначено стратегічний напрям розвитку сфери господарської діяльності.

Перше місце серед законів, норми яких визначають стратегію економічного розвитку, займав Закон Української РСР від 3.08.1990 р. «Про економічну самостійність Української РСР» [4]. До законів програмного спрямування слід віднести, наприклад, Закони України від 21.12.2000 р. «Про Національну програму розвитку малого підприємництва в Україні» [5], від 11.09.2003 р. «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» [6] та інші. Програмне спрямування мають окремі постанови Верховної Ради (наприклад, від 21.12.1993 р. «Про Державну програму демонополізації економіки і розвитку конкуренції» [7] та інші). Окремими законами визначені основи регулятивної діяльності держави в певних сферах господарської діяльності.

Положення норм законів конкретизовані підзаконними нормативно-правовими актами, які стосуються тих або інших аспектів діяльності органів управління економікою. Однак є акти, якими певною мірою заповнюються прогалини, що не врегульовані законом (наприклад, Указ Президента України від 20.04.2004 р. «Про фінансову підтримку інноваційної діяльності підприємств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави» та інші). Разом з тим окремі проблеми, пов'язані з регулюванням господарських відносин, знаходять свої вирішення тільки в підзаконних актах, що не сприяє якості їх врегулювання.

Другим за значенням напрямом назване впорядкування відносин власності шляхом антимонопольного регулювання, закріплення статусу суб'єктів державної власності (наприклад, казенні підприємства).

Серед нормативно-правових актів, спрямованих на створення умов щодо формування конкурентного середовища (тобто антимонопольне регулювання), слід відмітити, насамперед, такі Закони України від 07.06.1996 р. «Про захист від недобросовісної конкуренції» [8], від 20.04.2000р. «Про природні монополії» [9]; Укази Президента України від 19.08.1997р. «Про заходи щодо реалізації держав-

ної політики у сфері природних монополій», від 19.11.2001 р. «Про Основні напрями конкурентної політики на 2002–2004 роки», інші закони та підзаконні нормативно-правові акти.

Статус казенного підприємства та особливості управління ним визначений Господарським кодексом України [10], постановами Кабінету Міністрів України, наприклад від 16.06.1998 р. «Про Типовий статут казенного підприємства», та іншими нормативно-правовими актами.

Третім за значенням напрямом назване врегулювання питання про статус кожного з державних органів у процесі керівництва економікою.

Серед законів, норми яких конкретизують конституційні приписи щодо статусу органів виконавчої влади у сфері управління господарською діяльністю, слід відмітити Закони України від 26.11.1993 р. «Про Антимонопольний комітет України» [11], від 09.04.1999 р. «Про місцеві державні адміністрації» [12], Укази Президента України від 15.12.1999 р. «Про зміни у структурі центральних органів виконавчої влади» та «Про систему центральних органів виконавчої влади», інші укази, постанови Кабінету Міністрів України, якими визначено статус конкретного органу виконавчої влади.

Четвертим напрямом визначено регулювання зовнішньоекономічних відносин.

Основним нормативно-правовим актом, який регулює ці відносини, є Закон України від 16.04.1991 р. «Про зовнішньоекономічну діяльність» [13]. Крім того, слід відмітити закони, норми яких регулюють експортно-імпорتنі операції [14, 15], та інші. Положення законів конкретизовані підзаконними нормативно-правовими актами.

П'ятим напрямом вказано визначення підстав та меж використання адміністративно-правових засобів державного впливу у сфері економіки: реєстрація, ліцензування, квотування, надання дозволів, реалізація юрисдикційних прав тощо.

Перелік цих заходів встановлюється господарським законодавством як тим, що регулює господарські відносини. Однак до таких відносин не належать, згідно із ст. 4 Господарського кодексу України, адміністративні та інші відносини управління за участю суб'єктів господарювання, в яких орган державної влади або місцевого самоврядування не є суб'єктом, наділеним господарською компетенцією, і безпосередньо не здійснює організаційно-господарських повноважень. У разі коли є підстави вживати перелічених заходів, їх застосування не пов'язане з господарською компетенцією уповноважених державних органів, але пов'язане з реалізацією організаційно-розпорядчих повноважень, прийняттям приписів, які є обов'язковими до виконання. Тому порядок реалізації перелічених заходів регулюється нормами саме адміністративного права.

Серед нормативно-правових актів, якими визначаються підстави та межі використання адміністративно-правових засобів державного впливу у сфері економіки, слід відмітити, насамперед, такі: Кодекс України про адміністративні правопорушення [16]; Закони України від 16.04.1991 р. «Про зовнішньоекономічну діяльність» (встановлені квоти на певні групи товарів по експортно-імпорتنих операціях та правила надання ліцензій по таких операціях), від

01.06.2000 р. «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» [17] (визначені умови та підстави запровадження ліцензування), інші закони, норми яких визначають підстави щодо притягнення до юридичної відповідальності (зокрема, адміністративної), а також вживання інших заходів примусового характеру.

Отже, у межах господарських відносин можна виділити ті, які регулюються нормами адміністративного права. Крім того, самі господарські відносини можуть виникати на підставі юридичних фактів, встановлених адміністративно-правовою нормою. На підставі систематизації господарських відносин, які можуть бути предметом адміністративно-правового регулювання, здійснене групування джерел їх адміністративно-правового регулювання.

Література

1. Рябченко О.П. Зміст державного регулювання господарської діяльності // Право України. – 2006. – № 1. – С. 81-84.
2. Адміністративне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. Т. 1. Загальна частина / Ред. кол.: В.Б. Авер'янов (голова). – К.: Юрид. думка, 2004.
3. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141 (із змін.).
4. Про економічну самостійність Української РСР: Закон України від 3.08.1990 р. № 142-XII // Відомості Верховної Ради. – 1990. – № 34. – Ст. 499.
5. Про Національну програму розвитку малого підприємництва в Україні: Закон України від 21.12.2000 р. № 2157-III // ВВР. – 2001. – № 7. – Ст. 35.
6. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11.09.2003 № 1160-IV // Відомості Верховної Ради. – 2004. – № 9. – Ст. 79.
7. Про Державну програму демонополізації економіки і розвитку конкуренції: Постанова Верховної Ради України від 21.12.1993 р. № 3757-XII // Відомості Верховної Ради. – 1994. – № 9. – Ст. 42.
8. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996 р. № 236/96-ВР // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 36. – Ст. 164 (із змін.).
9. Про природні монополії: Закон України від 20.04.2000 р. № 1682-III // Відомості Верховної Ради. – 2000. – № 30. – Ст. 238 (із змін.).
10. Господарський кодекс України // ВВР України. – 2003. – № 18, 19-20, 21-22. – Ст. 144 (із змін.).
11. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26.11.1993 р. № 3659-XII // Відомості Верховної Ради. – 1993. – № 50. – Ст. 472 (із змін.).
12. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9.04.1999 р. № 586-XIV // Відомості Верховної Ради. – 1999. – №20-21. – Ст. 190 (із змін.).
13. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. № 959-XII // Відомості Верховної Ради. – 1991. – № 29. – Ст. 377 (із змін.).
14. Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну: Закон України від 22.12.1998 р. № 332-XIV // Відомості Верховної Ради. – 1999. – № 11. – Ст. 78 (із змін.).
15. Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту: Закон України від 22.12.1998 р. № 330-XIV // Відомості Верховної Ради. – 1999. – № 9-10. – Ст. 65 (із змін.).
16. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984 (додаток до № 51). – Ст. 1122 (із змін.).
17. Про ліцензування певних видів господарської діяльності: Закон України від 01.06.2000 р. № 1775-III // Відомості Верховної Ради. – 2000. – № 36. – Ст. 299 (із змін.).